

Datum: 2025-06-11

Ärendenummer: SLK-2025-00474

Utbildningsdepartementet

u.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia: u.gv.remissvar@regeringskansliet.se

Diarienummer: U2025/01015

Göteborgs Stads yttrande över remiss från Utbildningsdepartementet – Skärpta villkor för friskolesektorn (SOU 2025:37)

Övergripande synpunkter

Göteborgs Stad ser positivt på ambitionen att stärka regelverket för fristående förskolor och skolor. Flera av förslagen bedöms ligga i linje med kommunens behov och främja långsiktighet, ekonomisk stabilitet och ökad kontroll av fristående huvudmän.

Utredningens uppdrag omfattar enligt direktiven förskola, friskoleklass, grundskola, anpassad grundskola, gymnasieskola, anpassad gymnasieskola samt fritidshem.

Göteborgs Stad vill understryka vikten av att även inkludera fristående pedagogisk omsorg. Det finns en avsaknad och ett behov av stärkt reglering och tillsyn även för denna verksamhetsform. Det är olyckligt att alla verksamheter som kan bedrivas i enskild regi och erhålla skolpeng inte omfattas av betänkandet. Inte heller internationella skolor i enskild regi omfattas av de nu föreslagna delegeringarna. Staden anser att enhetliga regleringar mellan olika utbildningsformer är att föredra.

Göteborgs Stad anser att flera delar i utredningen behöver förtydligas. Det är till exempel i vissa fall oklart vilka verksamhetsformer som omfattas av olika krav.

Vidare konstaterar Göteborgs Stad att det saknas lagstiftning för hur en utbetalning av skolpengen ska ske. Staden anser att det hade varit önskvärt att detta hade omhändertagits inom ramen för föreliggande betänkande. Av 9 kap. 19 § och 10 kap. 37 § skollagen (2010:800) framgår endast att utbetalningen ska ske till huvudmannen. Det saknas lagstiftning och förarbeten som ger vägledning till på vilket sätt utbetalning ska ske och vad för krav som kan ställas hit. Ett sådant krav skulle exempelvis kunna vara att betalningsmottagaren har ett bankkonto kopplat till huvudmannens organisationsnummer. Enligt 6 kap. 6 § kommunallagen (2017:725) är kommunen skyldig att upprätthålla tillräcklig intern kontroll i sin verksamhet för att undvika allvarliga fel, till exempel felaktiga utbetalningar. Göteborgs Stad har erfarenhet av situationer där avsaknad av lagstiftning medfört praktiska svårigheter kring utbetalningen.

Göteborgs Stad bedömer att ökade krav på exempelvis revisor och särredovisning kan innebära ökad administrativ belastning för mindre huvudmän. Föreslagna begränsningar av värdeöverföringar bedöms ha begränsad påverkan på etablerade koncerner.

Utredningens förslag innebär vidare att kommunerna ges ett utökat ansvar inom flera områden. För att säkerställa en rättssäker och likvärdig tillämpning krävs såväl tydligare författningsstöd som förstärkt vägledning och resurser.

Göteborgs Stad delar utredningens bedömning att kommunerna, i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen, bör kompenseras för de ökade kostnaderna kopplat till tillsynen.

Pågående statliga utredningar, exempelvis om en nationell skolpengsnorm (U2023:05), påverkar möjligheten att fullt ut bedöma konsekvenserna av de nu aktuella förslagen. Ett samordnat grepp efterfrågas för att säkerställa helhetssyn och förutsägbarhet i styrningen av skolväsendet.

Nedan lämnar Göteborgs Stad synpunkter på specifika delar av delbetänkandets förslag. Synpunkterna redovisas i enlighet med utredningens struktur.

5. Förbud mot vinstutdelning och andra värdeöverföringar i vissa situationer

5.7.2 Ett värdeöverföringsförbud vid vissa situationer

Utredningens förslag innebär att ett värdeöverföringsförbud riktas mot en skolenhet, en förskoleenhet eller ett fristående fritidshem (enhet). Föreslagna begränsningar av värdeöverföringar bedöms ha begränsad påverkan på etablerade koncerner.

5.7.4 När ska värdeöverföringsförbud gälla?

Gällande nyetablering anges i utredningen *"En förändring av befintlig verksamhet i en enhet som inte kräver ett nytt godkännande omfattas inte av förslaget."* Göteborgs Stad önskar ett förtydligande kring vilka typer av förändringar som omfattas av begreppet *nyetablering*. Eftersom det inte framgår tydligt i utredningen vilka situationer som ska anses innebära en sådan etablering, riskerar det att leda till olika tolkningar i tillämpningen. Det behöver även tydliggöras vilka övergångsbestämmelser som gäller för redan etablerade verksamheter.

5.7.5 Krav på juridisk person som enskild huvudman

Göteborgs Stad är medveten om att pedagogisk omsorg inte ingår i utredningens uppdrag enligt direktivet. Staden vill samtidigt belysa att eftersom den som driver fristående pedagogisk omsorg räknas som en enskild huvudman finns det behov av att tydliggöra vilka verksamhetsformer som den föreslagna lagförändringen avser.

5.7.11 Tillsyn

Då tillkommande uppgifter åläggs kommunerna i egenskap av tillsynsmyndighet önskar Göteborgs Stad betona vikten av att kommunerna, i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen, kompenseras för ökade kostnader.

6. Skärpta krav på enskilda huvudmäns ekonomi och långsiktighet

6.6.1 Krav på ekonomiska förutsättningar för enskilda huvudmän

6.6.2 Krav på avsikt att bedriva verksamheten långsiktigt

Sammantaget bedömer Göteborgs Stad att förslagen om skärpta krav på ekonomisk stabilitet och långsiktighet är positiva. Staden efterfrågar dock vägledning i hur kommunerna förväntas utreda och bedöma om en huvudman har för avsikt att bedriva sin verksamhet långsiktigt. Staden ser även positivt på krav om ekonomisk buffert, men anser att det behöver tydliggöras vad som ska beaktas vid bedömningen av om en huvudman har en tillräcklig buffert. Ett sådant förtydligande skulle kunna bidra till ökad rättssäkerhet och likvärdighet i tillämpningen.

Göteborgs Stad bedömer att ökade krav på exempelvis revisor och särredovisning kan innebära ökad administrativ belastning för mindre huvudmän.

6.6.4 Anmälan inför planerad skolnedläggning

Utredningen föreslår att en enskild huvudman som avser att lägga ned en skolenhet ska anmäla det till den kommun där skolenheten är belägen senast den 1 november året före det läsår nedläggningen genomförs.

Göteborgs Stad är positivt till förslaget men bedömer det som relativt verkningslöst. Tidigare erfarenhet visar att vid planerade omstruktureringar av skolenheter får lägeskommunen i regel löpande och tidig information. De skolnedläggningar som är utmanande sker oftast med relativt kort framförhållning. Exempelvis kan en verksamhet som hamnat i ekonomiskt obestånd försättas i konkurs, vilket innebär att plötsliga skolnedläggningar fortfarande kan ske. Denna typ av nedläggningar är ofta mer svårhanterliga.

8. Återkrav av kommunala bidrag

8.5.1 Återbetalningsskyldighet av kommunala bidrag i vissa fall och rätt för kommuner att återkräva bidrag

Göteborgs Stad anser att förslaget i grunden är bra men anser att det är summariskt beskrivet i betänkandet. Det framgår inte hur återkraven ska hanteras eller vilket ansvar hemkommunen har för uppföljning och kontroll. Staden ser att det finns risker kring en ökad administration innan digitalt verksamhetsstöd och rättspraxis hunnit utvecklats.

8.5.2 Återbetalningsskyldighet på grund av brott

Göteborgs Stad tillstyrker förslaget men noterar att de långa ledtiderna inom rättsväsendet kan vara utmanande. Innan det finns en lagakraftvunnen dom kan lång tid ha förflutit och därmed har kommunala bidrag till omfattande värden betalats ut.

8.5.3 Återbetalningsskyldighet på grund av felaktiga utbetalningar

Skolinspektionen är tillsynsmyndighet för fristående skolor. Kommuner saknar naturlig insyn och granskningsmöjlighet i fristående skolverksamheter. Staden har vid ett antal tillfällen erfarit att fristående skolor erhållit elevpeng för elever som under längre tid varit frånvarande. Den fristående skolan har då inte tillämpat skollagens regleringar om att upprätta frånvaroutredning och brustit i tillämpningen av ersättningsreglerna. I dessa fall saknas sanktionsmöjligheter på det sätt som beskrivs i 8.5.2 då de endast är tillämpliga för brott med strängare straff än böter. Det kan dock finnas skäl att tro att den felaktiga elevregistreringen varit uppsåtlig. I fall som dessa kan det krävas ett omfattande utredningsarbete och det kan vara svårt för kommunen att styrka hur länge eleven varit frånvarande.

8.5.4 Återbetalningsskyldighet för tilläggsbelopp

Göteborgs Stad tillstyrker förslaget men ser vissa svårigheter i den praktiska tillämpningen. Innan rättspraxis och rutiner inom området utvecklats kan det uppstå diskussioner eller tvister mellan hemkommun och enskild huvudman om hur ett eventuellt överskott av grundbeloppet uppstått och om det då är föremål för återbetalning eller ej.

8.5.8 Avdrag vid senare utbetalning av kommunala bidrag

Göteborgs Stad tillstyrker förslaget men ser dock en fara i att beslut ska kunna överklagas till såväl förvaltningsrätt som kammarrätt om parterna inte är eniga.

Elevpeng är en ersättning som utbetalas månadsvis och vid en eventuell tvist skulle den administrativa pålagen hos berörda parter bli omfattande.

9. Införande av sanktionsavgifter

9.2.3 Sanktionsavgifter ska införas i skollagen

Göteborgs Stad bedömer att det behöver tydliggöras om punkt 5 i utredningens förslag även avser förskoleenhet. Förslaget innebär att en tillsynsmyndighet ska besluta om sanktionsavgift för en huvudman om anmälan om att en enskild huvudman avser att lägga ner en skolenhet inte gjorts i rätt tid. Eftersom endast skolenhet står framskrivet finns det utrymme att tolka skrivningen som ett verktyg som endast Skolinspektionen kan tillämpa.

10. Villkor för riktade statsbidrag

10.3.3 och 10.3.4 Villkor för statsbidrag vid förelägganden med viten

Göteborgs Stad vill i detta sammanhang påpeka att det statsbidrag som utredningen anger som exempel beslutas på huvudmannanivå och omfattar dessutom inte alla skol- och verksamhetsformer. Hur den konkreta hanteringen av detta förslag skulle gå till blir därför mycket oklart. Göteborgs Stad anser att det krävs ett förtydligande om kommunens ansvar i att återkräva hela eller delar av ett beviljat statsbidrag.

13. Skolinspektionens rätt att höra elever under 16 år i samband med tillsyn och kvalitetsgranskning

Barnkonventionen innebär att barn och unga har rätt att komma till tals i frågor som rör dem. Göteborgs Stad betonar att hänsyn måste tas till elevens egen inställning och att Skolinspektionens samtal genomförs med respekt för elevens integritet. Elevens ålder och mognad har också betydelse för om och hur ett samtal bör genomföras. Principen om barnets bästa kan i vissa fall innebära att elevsamtal inte ska genomföras alls. Skolinspektionen behöver informera vårdnadshavare att myndigheten genomfört samtal med deras barn.

14. Krav på ny ansökan om godkännande vid ändring av befintlig verksamhet

Göteborgs Stad ser positivt på att det görs ett omtag kring vilka förändringar som bör föranleda ett nytt godkännande. Samtidigt efterfrågar staden ett förtydligande av vad som gäller vid tillfälliga förändringar, exempelvis en flytt till en annan lokal till följd av oförutsedda händelser som brand. Det är viktigt att regelverket ger utrymme för sådana situationer utan att det automatiskt utlöser krav på ett nytt godkännande, förutsatt att kvalitet och säkerhet kan upprätthållas.

Vid behandlingen av ärendet i kommunstyrelsen antecknade representanterna från S, V och MP som yttrande en skrivelse från den 10 juni 2025, se bilaga.

Göteborg den 11 juni 2025

Göteborgs kommunstyrelse

Jonas Attenius

Lina Isaksson

BILAGA

Yttrande

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Miljöpartiet

2025-06-10

Nr 21

Yttrande angående – Remiss från Utbildningsdepartementet - Skärpta villkor för friskolesektorn

Vi delar i stort stadsledningskontorets bedömning av förslagen som syftar till ökad kontroll av fristående huvudmän. Vi anser dock att ett av de viktigaste förslagen i betänkandet behöver betonas tydligare, det om krav på särredovisning.

Idag är det i princip omöjligt att överblicka enskilda huvudmäns ekonomi dels på grund av bristande insyn och offentlighet, dels för att många huvudmän omfördelar sina resurser mellan sina olika verksamheter. Det kan handla om transfereringar mellan olika skolenheter eller mellan skola och andra verksamheter som huvudmannen har. Detta omöjliggör insyn och demokratisk kontroll och gör att skattepengar avsedda för undervisning kan gå till helt andra ändamål.